

Normative forpliktelser

Oppgave ii

Kandidatnummer: 30211

ANTALL ORD (EKSLUSIV LITTERATURLISTE): 2137

Innledning

Beslutninger vi tar kan få konsekvenser for andre menneskeliv på godt og vondt vis, og det kan også påvirke livene til mennesker som enda ikke er født, spesielt med tanke på global oppvarming og ressursbruk. For eksempel om vi bruker ressurser nå for hjelpe mennesker ut av fattigdom i dag, kan det hende at dette fører til dårligere levekår for mennesker i fremtiden, enten fordi vi ikke har ressurser til å hjelpe dem, eller at vi har sluppet ut mye fossilt brensel som fører til enda mer global oppvarming. Dette har blitt et enda mer aktuelt tema de siste årene.

Denne Besvarelsen skal først gjøre rede for to normative etiske teorier, konsekvensialisme og deontologisk etikk. For så å bruke teoriene for å diskutere hvilke forpliktelser vi har ovenfor de fremtidige generasjonene når vi velger ressursbruk og bærekraft, samt hvordan vi skal se det opp mot forpliktelsene vi har for de fattige som lever i dag.

Konsekvensialisme

Konsekvensialisme er en stor samling av etiske teorier hvor alle deler samme målsetting, å gjøre verden så god som mulig. Det som skiller teoriene i konsekvensialismen fra hverandre er som regel, enten at de har forskjellige syn på hva som gjør verden god, eller hvilke verdier som skal realiseres. Jeremy Bentham (1748-1832) og John Stuart Mill (1806-1873) sin teori; utilitarisme, er den klassiske formen for konsekvensialisme, som er den teorien jeg kommer til å se mest på i konsekvensialismen (Gamlund et al., 2016, s. 102). Den sier at man se på den totale nytten eller lykken til alle berørte individer, og handle etter den som maksimerer lykken. Bentham oppfattet velferd som oppnåelse av lyst og fravær av smerte, som kalles for en hedonistisk teori om velferd (Gamlund et al., 2016, s. 102). Og alle vesen som har velferd skal sees på, ikke bare mennesker. Denne teorien er ikke gjeldene for alle typer av konsekvensialismen og andre konsekvensetiske teorier kan har forskjellige verdier enn velferd og lykke.

Utilitarismen skiller seg også på å avgjøre hva som er rett og galt. Handlingsutilitarisme er det mest intuitive retningen som kun ser på konsekvensene i den aktuelle situasjonen som blir utført og hva som gir best utfall. Regelutilitarisme mener at en handling er riktig dersom den følger en regel som er nyttemaksimerende å følge eller at handlingen er sosialt akseptert. For eksempel vil de fleste handlingsutilitarister si at det er greit å lyve dersom den aktuelle løgner maksimerer nytten, mens de fleste regelutilitarister kunne sagt det var feil å lyve fordi det å følge en om å ikke lyve gir større nytte enn en regel som tillater det.

Det finnes to forskjellige typer måter å se på hvordan vi kan vite om en handling er riktig eller ikke. Det første, de faktiske konsekvensene, er om en handling er riktig eller gal ut ifra hvilke konsekvenser handlingen faktisk har. Og den andre, de forventede konsekvensene er om en handling riktig eller gal ut ifra de konsekvensene handlingen skal forventes å ha. Eksempel; Vi i Norge velger å

I konsekvensialisme vektlegges alles lykke på like grunnlag, som vil si at rase, kjønn også videre ikke har noe å si. Det er ingen sin lykke som betyr mer enn andres, men det betyr ikke at folk ikke har forskjellige grunnlag på hva som gjør en lykkelig. For eksempel vil en tigger få mye større nytte eller lykke av penger enn en munk.

Deontologisk etikk

Deontologisk etikk i motsetning til konsekvensialisme ser ikke på konsekvensene for å handle, men de ser på rettigheter, plikter og verdier når de skal se hva som er det etisk riktige å gjøre. For etikk handler også om plikten til å ikke gjøre noe som er galt, og retten til å ikke gjøre godt. Noe som er en kritisk innvending til konsekvensetikk. Deontologisk etikk fokuserer mer på plikter og moralske normer, og at de burde følges uavhengig om det man oppnår med dette er det mest «gunstige» utfallet.

For eksempel om det er fem pasienter som hver trenger ett organ for å overleve og de ikke får tak i noen donorer, men det kommer en pasient inn for en kontrollsjekk. Denne pasienten er en perfekt match for de andres organer, men om han donerer, så vil han omkomme. Da er legen nødt til å ta et valg, om legen tenker utilitaristisk vil den tenke at fem liv er mer verdt enn ett og at det er riktig å drepe den ene pasienten. Mens om legen skal se på det deontologisk, så kan legen tenke at man ikke skal drepe, for det strider mot plikten til å forhindre skade, og tenke at man ikke skal drepe pasienten (Gamlund et al., 2016, s. 122).

«Det kategoriske imperativ» som var Immanuel Kant (1724-1804) sin deontologiske etiske tanke. Immanuel Kant var en filosof som bidro mye til utviklingen av Deontologisk etikk og kom med den etiske teorien vi kaller kantiansk etikk (Johnson, R. & Adam C, 2019). Som er én av mange varianter innenfor Deontologisk etikk. Kant har forskjellige formuleringer av det kategoriske imperativ, to av de mest kjente er Universallovsformuleringen og Humanitetsformuleringen (Johnson, R. & Adam C, 2019). Universallovformuleringen sier at hvor vidt hensikten med handlingen er god og mer bestemt om at hvordan du handler etter, skal kunne bli en allmenn lov. Og humanitetsformuleringen som sier at det er galt å bruke andre mennesker som midler kun for å oppnå egne mål. Alle mennesker har en verdi i seg

selv. Men du kan bruke en person som ett middel, gitt at du respekterer personen sitt menneskeverd. Universalformuleringen sier at du skal handle slik at du alltid bruker menneskeheten både i egen og i enhver annen person samtidig som et formål og aldri bare som et middel.

Deontologisk etikk har også supererogatoriske handlinger eller overplikter som sier at man har et valg om og ikke gjøre mer, det er fortsatt imponerende å gjøre det, men det er ikke nødvendig (Gamlund et al., 2016, s. 113). Dette skiller seg fra konsekvensialisme, som krever mer i slike situasjoner. La oss si en person har lyst på ny jakke, men som han egentlig ikke trenger, da sier konsekvensialismen at han egentlig burde bruke de pengene på noe bedre som for eksempel veldedighet.

Drøfting

Det er utrolig vanskelig å forutse hva konsekvensene blir i fremtiden av valgene vi tar nå, vi kan se at om vi velger å satse på ikke-fornybar energi som for eksempel kjernekraft, så ender vi opp med radioaktivt avfall som det er vanskelig og dyrt å kvitte seg med. Men det kan hende at om noen tiår at vi oppdager smarte løsninger på hvordan håndtere slikt avfall som gjøre kjernekraft tryggere og mer miljøvennlig. Som vi mest sannsynlig ikke hadde oppdaget med det første om vi ikke hadde drevet med kjernekraft. Men selv om det blir tryggere, skal vi benytte oss av føre-var-prinsippet, som sier hvordan man skal håndtere manglende kunnskap og vitenskapelig usikkerhet. Som sier at man skal unngå å skade naturen når man tar beslutninger som har manglende kunnskap om utfallet.

For en utilitarist, skal lykken til hvert individ skal vektlegges likt, men den sier ikke noe om det skal vektlegges på personer som lever fremover i tid, det er vanskelig å forutse de faktiske konsekvensene, men om vi se på de forventede konsekvensene kan vi se at de påvirker de fremtidige personene, derfor argumenterer jeg for at vi mennesker i dag er nødt til å ta til betraktning fremtidens menneskers lykke. Men det betyr ikke at vi er nødt til å hjelpe de like mye, fordi det er mer krevende å hjelpe en person i fremtiden enn det er å hjelpe en person her i dag av forskjellige grunner som fremgang i teknologien og usikkerhet. Det er kanskje lettere om noen bakover i tiden kommer for å hjelpe oss, da har vi mye bedre kunnskap, teknologi og økonomi enn dem, som kan hjelpe oss mer effektivt enn det de får til. Dette er ikke nyttemaksimerende hvor de fra fortiden kunne hjulpet noen i sin tid som trenger hjelp nå. Om vi velger å bruke opp våres fremtidige ressurser nå for å hjelpe de fattige som lever nå. Har vi

færre ressurser til å bruke på de fremtidige generasjonene, som også kan rammes av en hardere global oppvarming. Men det kan også hende at ved å hjelpe de som trenger hjelp nå, at det vil være færre personer som vil være i fattigdom lengre frem i tid og trenge hjelpen vår da.

Det er umulig å vite om det man gjør er det riktige, og har man da handlet det man tror er riktig om for eksempel man velger å satse bærekraftig, men om 20 år kommer det en lur løsning som kan hindre den menneskeskapte globale oppvarmingen, eller om det kommer en atomkrig som vil ødelegge klimaet totalt og vil gjøre tiltakene vi gjør ubrukelige i det store bildet. Da kunne man valgt å bruke ressursene til å øke velferden til de som lever i dag, og kanskje unngått det atomkrigen totalt. Kan man da si at en utilitarist har handlet feil, selv om man ikke hadde kunnskap om dette?

En handlingsutilitarist kunne tenkt at det ikke har så mye å si i det store bildet hva en selv gjør med klimaet, fordi det finnes mange personer som for eksempel ødelegger regnskogen og starter skogbranner som har en mye større konsekvens enn den lille handlingen din gjør. Mens en regelutilitarist ville sett på dette som feil fordi det ikke sosialt akseptert lenger å ødelegge jordkloden vår, selv om det kunne være mer nyttemaksimerende å ikke tenke på klimaet i enkelte tilfeller.

Kantiansk etikk sier at man skal handle riktig og om at slik man handler skal kunne gjøres til en allmenn lov. Om man handler slik at man ikke tenker bærekraftig, så vil kloden bli verre og verre og om alle skulle handle slik, vil det til slutt ikke være en verden å leve i. Denne handlingstypen kan ikke generaliseres og bryter med prinsippene til Kant som mener at handlingene skal ha opphav i fornuften. Men det betyr ikke at vi er nødt til å handle bærekraftig hele tiden. For at en virksomhet skal kunne holde i gang er den også nødt til å ha en økonomisk vekst over lang tid, om alle bedrifter skal tenkte hundre prosent bærekraft hele tiden, kan det bli kostbart og føre til å bedriften går konkurs.

Kloden har et begrenset med ressurser og om vi bruker opp disse ressursene, slik at de fremtidige generasjonene ikke har noen ressurser å bruke. Kan man da si med Humanitetsformuleringen til Kant at vi bruker mennesker som ikke lever enda som ett middel? Du respekterer i hvert fall ikke denne personen sitt menneskeverd og tenker ikke hva konsekvensene de de menneskene kan bli. Kant mener at vi som fornuftsvesen er i stand til å kunne utføre sine plikter og sette egne formål i livet, men også ikke hindre andre mennesker til utføre sine plikter og å nå sine formål.

Om vi slutter å bruke ikke-fornybare ressurser nå, og tar utgangspunkt i Universalformuleringen. Vil mange forskjellige yrker slite og nødvendige handlinger som eksempel frakt av mat og andre varer til personer i nød ville ikke kommet fram og de hadde ikke overlevd. Plikten å redde liv, eller plikten om å forhindre skade vil da ikke følges og vi er nødt til å gradvis trappe ned bruken av fossile brennstoff slik at vi også bevarer klimaet til de neste livene likevel holder plikten om å forhindre skade.

For at for eksempel Norge skal hjelpe de nålevende fattige økonomisk, er pengene nødt til å komme fra et sted, som for eksempel oljefondet. Dette kan over lang tid få dårlige konsekvenser på klimaet. Men de menneskene som rammes hardest av klimaendringer fattige mennesker og dyr. Om vi hjelper de fattige nå, kan det hende at det blir enda vanskeligere for dem å vokse økonomisk på lang sikt på grunn av mer ekstremvær og unaturlige endringer i klimaet.

Konklusjon

Det er veldig vanskelig å si hvorvidt vi har noen konkrete forpliktelser for de fremtidige livene til mennesker når man ser på konsekvensialisme og deontologisk etikk. De sier ikke så mye om fremtidige liv og hvordan man skal se på det i hensyn til miljøet, men det kan ha noe med å gjøre at disse teoriene ble utviklet lenge før vi trengte å bekymre oss for miljøet og konsekvensene forbruket vårt kan få flere hundre år fremover i tid. Likevel har disse teoriene gode prinsipper som kan være grunnsteiner som man kan bygge videre på slik at det tar for seg nye problemstillinger som man ikke kan forutse med en gang. Om vi ser på plikten til å forhindre skade fra deontologisk etikk og de grunnleggende prinsippene i konsekvensialisme, kan dette gjøre at vi reduserer bruken av ressursene våre, samt tar vare på de nålevende menneskene.

Litteraturliste:

- Gamlund, E. & Svendsen, L. F. H. & Säätelä, S. (2016). *Filosofi for humanister*. Oslo: Universitetsforlaget
- Johnson, R. & Adam, C. (vår 2019). Kant's Moral Philosophy, I *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/archives/spr2019/entries/kant-moral>.